

Nineveh Tentoonstelling in Leiden over verdwenen stad

Macht, pracht en verwoesting

Nineve, in het huidige Irak, was ooit de hoofdstad van de wereld. Na verwoesting in de zevende eeuw voor Christus lag de stad lang onder het zand.

Joost Vermeulen
LEIDEN

De geschiedenis van Nineve, ooit hoofdstad van het Assyrische Rijk, gaat 9000 jaar terug. Het is ook een mythische stad, waarvan de naam verbonden is met Bijbelse verhalen en wonderlijke geschiedenissen. Bovendien roept de naam beelden op van verwoesting en terreur.

Nineve stond bekend als 'eerste aller steden' en 'woonplaats der goden'. De legendarische koning Sanherib (705 tot 681 voor Christus) koos deze stad (in het huidige Mosul, Noord-Irak) als zijn hoofdstad. Hij en zijn opvolgers verfraaiden Nineve met paleizen en tempels. De enorme tuinen eromheen werden bevoeid met ingenieuze waterwerken. Op haar hoogtepunt was de stad het symbool van de ongekende en ongebreidelde macht van de Assyrische koningen.

Een lang leven was deze hofstad niet beschoeren. In het najaar van het jaar 612 voor Christus werd Nineve na een lange belegering ingenomen door Babylonische troepen. Het paleis van koning Sanherib, de grote bibliotheek van As-

surbannipal, de tempel van Ishtar, de vijftien grote stadspoorten en de meer dan twaalf kilometer lange stadsmuur: alles werd met de grond gelijk gemaakt. Wat restte, was 750 hectare puin. Het duurde tot het midden van de negentiende eeuw voordat de mensheid weer een glimp van deze stad zou opvangen.

Mythes en verhalen

Feitelijk is Nineve in 612 gestorven, zelfs de locatie raakte verloren in de mist der eeuwen, maar de mythes en verhalen bleven bestaan. De naam kreeg een plek in het collectieve geheugen. Nineve werd alsnog de 'stad zonder gelijke', een oord vol fabuleuze rijkdommen. Maar ook een stad van zonde, overdaad en mateloosheid. Een stad die geregeerd werd door vorsten die slechts oog hadden voor hun eigen genot; dat was de verklaring voor haar ondergang.

Zo heeft de Franse schilder Eugène Delacroix (1798-1863) het einde van Nineve ook verbeeld in 1827: op een enorm doek is te zien hoe de laatste Assyrische koning van tussen zijn aardse schatten – kostbaarheden en wonder-schone concubines – moet toezien hoe zijn stad

ten onder gaat. Verderf en zonde zijn ook de connotaties die Nineve in de joods-christelijke literatuur kreeg.

Maar Nineve werd ook de stad die, nadat haar ruïnes twee eeuwen geleden werden ontdekt, de wereld liet kennismaken met een van de oudste literaire helden ter wereld, Gilgamesj. Zijn avonturen, de tocht naar het einde van de wereld, de strijd met zijn vriend en het bezoek aan Oetnapisjtim, de enige overlevende van de zondvloed, behoren sinds de vondst van tientallen beschreven kleitabletten in de overblijfselen van de bibliotheek tot de canon van de wereldliteratuur.

En de machtige reliëfs die ooit de gangen en zalen van het paleis van Sanherib sierden – waarvan ondanks de verwoesting van 621 nog vele honderden meters werden teruggevonden

– behoren nu tot de belangrijkste objecten in de collectie van onder meer het British Museum in Londen. De deels gerestaureerde overblijfselen van dit grootse verleden, inclusief de teruggevonden enorme beelden, die als wachters bij de stadspoorten stonden, kregen een plaats op de werelderfgoedlijst van de Verenigde Naties.

Maar nog geen tweehonderd jaar nadat de rijkdommen en de glorie weer zichtbaar waren geworden, is de stad opnieuw verwoest. In 2015 trokken troepen van IS Mosul en daarmee Nineve binnen en net als 2500 jaar eerder bleven er na een orgie van verwoesting en geweld slechts hopen puin over. De zorgvuldig blootgelegde restanten van paleizen en tempels en de originele reusachtige beelden: niets bleef gespaard.

Fraaie reliëfs

De tentoonstelling *Nineveh* in het Rijksmuseum van Oudheden (dat voor de stad de Engelse spelling hanteert) besteedt aandacht aan dit alles. Schitterende objecten en fraaie stukken reliëf, afkomstig uit musea van over de hele wereld, tonen de macht en pracht van Nineve in haar hoogtijdagen, als hoofdstad van het Assyrische Rijk en als zetel van beroemde koningen.

Bijzonder is dat een behoorlijk aantal van de getoonde voorwerpen afkomstig is van het Nationaal Museum van Irak in Bagdad. Het is voor het eerst in tientallen jaren dat er zo veel voorwerpen uit dat museum buiten Irak worden getoond. Prachtig zijn de kleitabletten, waarin de verhalen van Gilgamesj zijn gekerfd. Sommige zijn zo klein dat nauwelijks is voor te stellen dat al die minuscule tekenetjes echt een verhaal vertellen.

Op de tentoonstelling in Leiden komt ook de verwoesting door IS uitgebreid aan de orde. Glasheldere luchtfoto's, plattegronden en een paar schokkende video's geven een duidelijk beeld van de omvang van de destructie.

De tentoonstelling *Nineveh* in Leiden is niet alleen bijzonder omdat er op fraaie wijze een verhaal wordt verteld over een bijzondere historische plek, waarbij de laatste stand van het historische onderzoek aan bod komt. De tentoonstelling behandelt daarnaast actuele vragen: hoe moet het verder met de ruïnes van Nineve, en algemener: wat kunnen we doen om (wereld)erfgoed beter te beschermen?

Nineveh, t/m 25/3, Rijksmuseum van Oudheden

Nineve

Ooit de hoofdstad van het Assyrische Rijk

BRON: RIJKSMEUSEM VAN OUDHEDEN © JV/HET PAROOL

Voorwerpen uit de tentoonstelling in het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden.
1. Akkadisch koningsportret
2. stenen portret
3. bekroning van een staf
4. cilinder met spijkerschrift